

Književna poročila.

Handbuch der oesterreichischen directen Steuern in systematischer Darstellung. Von Gustav Freiburger, Oberfinanzrath in Wien. Wien, Manz, 1899. Pisatelj, ki je že leta 1887. pod takim naslovom izdal veleuvaževano knjigo, je s sedanjim delom, katero imenuje drugo izdajo, zopet ustregel ne le strokovnjakom nego tudi vsem tistim raznovrstnim slojem, katerim je neposredno ali posredno opraviti z direktnimi davki, kajti delo poučuje in to na primeren in prikupljiv način v vseh direktnih davkih, vzlasti o njih stanji po zadnji davčni reformi. Knjiga ima štiri dele, vsak s poglavji, v katerih se stvarine obdelujejo vedno z ozirom na praktično življenje in večkrat tudi z ozirom na davčne predpise v tujih deželah.

Zakonik Stefana Dušana, cara srpskog. 1349 i 1354. Na novo izdao i objasnio St. Novaković. (Dalje.) God. 1870. izdao je Novaković taj zakonik zajedno s tumačenjem i opisao sve rukopise i dosadanja izdanja. U ovom izdanju učinio je izdavač veliku pogrešku, što nije štampao zakonika Dušanova redom, kako je u rukopisu, nego je članke njegove doveo u sistem, u kojem se od prilike danas pišu zakони. Pisac doduše želi opravdati u svom predgovoru taj svoj postupak, koji mu je kritika prebacila, no nije uspio. U Radu jugosl. akad. knj. 15. str. 178. zgodno odgovara Daničić Novakoviću na riječi, kojima se u predgovoru opravdavao, zašto je ovako radio. Novaković u svom predgovoru veli: Sad ne rije po starim pismima samo filolog, nego isto toliko istorik, pravnik, ekonomista, istraživalac cerkvenik zapleta i svi stručnici, koji se o jednoj ili o drugoj strani narodnog života bave. Tim je Novaković htio spomenik ovaj staviti u ruke svakomu. Na što mu Daničić odgovara: Za to niti je već došlo vrijeme niti će kada doći vrijeme, da izdavaocima starih pisama bude posao nešto drugo nego je svagda bilo, a njihov posao nije davati starim pismima »drugi oblik« nego to može biti posao onima, koji bi o starima pismima, što pisali. Tu pogrešku ispravio je god. 1872. Rus Zigel, koji je u svome djelu: *Zakonik Stefana Dušana* taj isti prizrenski tekst redom samoga rukopisa izdao i napisao o njem raspravu na ruskom jeziku. Vrijedno je jošter spomenuti, da Zigel u svom uvodu navodi sve, koji su dotad bilo izdavali bilo pisali o zakoniku. Osim već spomenutih bavili su se s ovim zakonikom: Filaret, Gjorgjević, Grigorović, Nadeždin, Bogjanski, Miklošić, Maciejowski, Golubinski, Majkov, Lamanski, Krstić, Leontović, Mijatović, Jagić itd. Vidi: Zigel, *Zakonik Stefana Dušana*. Petrograd 1872. str. 35—45.

Pri svem tom znanje o zakoniku ostalo je u glavnom pri dotadašnjem vidiku. G. 1888. učinio je korak naprijed kijevski profesor Florinski, koji je u svom djelu: *Pamjatniki zakonodatelnoj djejatelnosti Dušana cara Serbov i Grekov*, predao učenom svijetu četiri samo po imenu poznata teksta i time popunio glavnu prazninu u poznavaju zakonika jer je iznio na vidik sačuvane odlomke jednog od najstarijeg prepisa (atonski)

bez kojega se ne bi mogao lako uhvatiti onaj razvitak, koji je danas u prepisivanju i priredjivanju zakonika očevidan. — Napokon sada je pred nama drugo izdanje zakonika od Novakovića kod kojeg ćemo se malo zadržati. — Ovo je možemo reći jedno od najljepših i najpotpunijih izdanja pravnog spomenika, što ga u slavenskoj pravnoj literaturi sasrećemo.

Knjiga sadržaje: Predgovor. — Pristup.

I. Postanak pisanih zakona u srpskom narodu.

II. Ustanova sabora u staroj srpskoj državi.

III. Kako je postao i kako je sklopljen zakonik Dušanov.

IV. Original i prepisi Dušanova zakonika.

Prepisa imade 20 i to: Struški, prizrenski, atonski, studenički, bistrički, hilendarski, hodoški, šimatovački, rakovački, ravanički, Tekelijin, sofijski, beogradski, karlovački, zagrebački, dalmatinski, Ljubišin, Stratimirovićev, borgjoški i koviljski.

V. Kako stoje prepisi medju sobom i koji su stariji, koji mladji i najmladji.

VI. O ovom izdanju.

Dio prvi. Tekst i poređenje prepisa. Cara Stefana o zakonodavnoj radnji oko 1346. Iz prepisa rakovačkoga. Zakon blagoviernago cara Stefana čl. 1.—201. Cara Uroša potvrda zakonodavne radnje oca mu cara Stefana 10. Aorila 1357.

Dio drugi. Čitanje teksta i objašnjenja. Zakon blagovernaga cara Stefana čl. 1—201.

Dio treći. Pregled i registar.

Kako se iz vsega toga razbira, podao nam je izdavač posve ozbiljnu temeljitu naučnu radnju i popunio još ono u čemu se prije osjećala praznina. Novaković je ovo izdanje izradio sasvim iz nova po gragji sada poznatoj, bez obzira na pregjašnji svoj posao. Tu izpravlja onu pogriješku, koju je u prvom izdanju učinio, a ovdje je i sam priznaje. Iznesao je sve, što je o ovom predmetu iz raznih vremena ostalo, šta je što značilo i kako se razumijevalo. Glavni dio tega posla osniva se na poregjenju a kao osnov uzet je prijepis »prizrenski«, prama kojemu je poregjenje svih drugih prijepisa ovršeno. Pazi i na razlike jezika i stila. Poregjen je član po članu u svima prijepisima, koji su sačuvani. Mnoga mjesta, za koja se drži, da su tamnija — izrečena su suvremenim književnim jezikom. Na kraju djela izradje je rječnik i registar, da se lakše može naći, gdje se o čemu govori. To će istraživaocima vrlo olakšati upotrebu ove knjige. Ovdje nam je naglasiti, da je izdavač u pristupu kod pojedinih naslova unesao mnogi tračak svjetla u mladu jošter nauku slavenskoga prava, što će kasnijim istraživaocima ovog pravnog spomenika dobro doći.

U prvom naslovu: Početak pisanih zakona u staroj srpskoj državi — govori, kako so Srbi, kad se doseliše u sadašnju zemlju, bili izloženi u jednu ruku utjecanju ondašnje grčko-rimske prosvjete, a u drugu ruku i onom prosvjetnom prevratu, koji je sa sobom nosilo kršćanstvo. Narod je s kršćan-

stvom upravo primao svu obrazovanost bizantijsku kao svoju. Od starijeg samorodnog ostalo je onoliko, koliko nije smetalo novomu duhu i pravu. S vjerom došla je knjiga, pismenost, umjetnost i društveni red u opće a i zakon. Vjera je nosila sa sabom i novu filosofiju, nov pogled na svijet, nova moralna načela. — Pri svem tom megju balkanskim Slavenima u prvi mah se drugojačije gledalo na državne zakone nego u bizantijskom carstvu. U bizantijskom carstvu vazda su se razlikovali zakoni državni i zakoni crkveni, dok u novim kršćanskim državama na balkanskom poluostrvu: Srbiji i Bugarskoj nijesu u početku te razlike ni osjećali. Svećenici a ne svjetovni ljudi bili su posrednici, koji su iz bogate pravne knjižnice grčko-rimskog svieta iznalazili ono, što je bilo za potrebu novih sljedbenika kršćanskih. Što su nalazili, to su i prevodili. Po svećenicima došli su Srbi do prve knjige i do prvih pisanih zakona.

Po svemu tome vidimo, da su počeci nekih južno-slavenskih prava prama dosadašnjem istraživanju u uskom savezu s pravom bizantijskim. Ta iz Bizanta, kako spomenusmo, došlo je ne samo kršćanstvo nego i kultura bizantijska, a s njom i pravo bizantijsko, ponajpače kanoničko. Što se tiče svjetskog prava, ima medju piscima različito mišljenje. Neki bizantiniste drže, da je bizantsko pravo igralo ulogu u svih naroda slavenskih. Izvode to ponajglavnije iz toga, što se nekoje bizantijske pravne zbirke javljaju sada u slavenskom prijevodu u svih pravoslavnih naroda slavenskih. Razlogom tomu prihvaćanju bilo ponajglavnije to, što se pravo bizantijsko nije širilo jezikom tudjim (grčkim) već u formi shvatljivoj narodu, u jeziku slavenskom.

(Konec prihodnjič.)

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. marcija 1899.

— (Iz kronike društva »Pravnika«.) Tretji »Pravnikov« večer je bil dne 20. pr. m. ob udeležbi 17. članov. Razgovor je bil o praktičnih pravnih slučajih in društvenih stvareh. Na četrtem večeru dne 6. t. m., katerega se je udeležilo 15 društvenikov, razlagal je g. sodni tajnik Kavčnik svoje mnenje, da je po zakonu dopustna in iz praktičnih ozirov priporočila vredna določba v dražbenih pogojih, da največjega ponudka ni položiti v sodne roke, nego odšteti naravnost upravičenim upnikom. Temu mnenju so navzočni pritrdili in potem razpravljali še druge, ne posebno rábne določbe za dražbeno in naslednje postopanje po novem eksekucijskem redu.

— (Premembe na najvišjem sodišči.) Z Najvišjim ročnim pismom od 10. pr. m. je bilo dovoljeno prvemu predsedniku Karlu pl. Stremayru stopiti v zaproseni pokoj. Za svoje več nego 52-letno službovanje je bil tem povodom odlikovan še z velikim križem redu Sv. Štefana. Istega dne sta bila imenovana dosedanji drugi predsednik dr. Karel Habietinek prvim predsednikom, a dosedanji senatni predsednik dr. Emil Steinbach drugim predsednikom najvišjega sodnega in kasacijskega dvora.